

HISTORISKA
MINIATYRER

av

August Strindberg

Stockholm

Albert Bonniers förlag

Alb. Bonniers boktryckeri 1917

Hemicykeln I Athen

Efter en varm dag började solen sänka sig, och torget låg redan i skugga. Skuggan höjde sig och steg upp för Akropolisborgen, där Pallas* sköld ännu lyste som stadens skyddsvapen.

Utanför den brokiga pelargången syntes en grupp av män samlade framför den vita marmorsoffan, hemicykeln, där de syntes vänta någon för att få sätta sig. Där funnos ståtliga män, och sköna, men där var även en ovanligt ful, kring vilken de andra dock syntes trängas. Hans ansikte kunde vara slavens eller satyrens, och det fanns athenare som i det anletet läste alla laster och brott, vartill den fule mannen skall ha svarat: Tänk då vad Sokrates haft att strida emot, förty han är varken lastbar eller brottsling!

Det var nämligen Sokrates, känd av hela Athens befolkning som en särling den där filosoferade på gator och torg, på krogar och jungfruhus. Han skydde intet sällskap; umgicks med stadens överhuvud Perikles lika intimt som med den liderlige Alkibiades; han satt till bords med krämare och hantverkare, drack med sjömän i Piräus och bodde själv med sin familj i förstaden Kerameikos. När man frågade

varför Sokrates alltid var ute, svarade hans vänner, att »han hade tråkigt hemma». Och frågade hans bättre vänner huru han kunde umgås med sjömän och tullkarlar, svarade Sokrates själv: »Det är ju människor!».

Emellertid, vid filosofens sida, och när han satt, bakom hans stol, höll sig en yngling, utmärkt genom sin breda panna. Det var hans bästa lärjunge, som egentligen hette Aristokles, men just för pannans skull bar öknamnet Platon. Ävlandes med denne,

nästan svartsjukt, att få visa sig i mästartens närhet, stod den sköne, fåfänge Alkibiades. Näst intill syntes den reslige, bistre Euripides, tragöden. Med ryggen vänd åt sällskapet och ritande i sanden, slutet inom sig, som om han alltid arbetade, stod Fidias, han som »skapat gudarna» åt Athen.

På brunnskaret satt en man med dinglande ben och alltid rörlig mun som om han slipade sin tunga till hugg och mothugg, pannan i rynkor, vissnad under ofrukta tankemödor, ögonen som en orms lurande på rov. Det var sofisten, yrkesräsonnören Protagoras, som för några fikoner eller ett par oboler kunde göra svart till vitt, men var tolererad i detta lysande sällskap, emedan han gav svar på tal, och han begagnades till att hålla samkvämet vid liv genom att hetsas på Sokrates, som dock alltid snärjde honom.

Slutligen kom den väntade. Det var statens överhuvud, som skulle ha varit konung, om icke konungavärdigheten var avskaffad. Hans yttre var kungligt, men hans uppträdande utan livvakt var borgarens. Han härskade också endast genom sina personliga egenskaper, klokhet, viljekraft, måttfullhet, besinning.

Efter hälsningarna, som antydde att man råkats förr på dagen, ty man hade tillsammans firat befrielsen från perserna på Salamisfesten, satte sig sällskapet i den halvrundel av marmor som kallades hemicykeln.

När alla intagit sina platser, av hävd reserverade åt var en, uppstod en tystnad, ovanlig i denna krets som här brukade samlas i solnedgången liksom till en andlig måltid, utan bord och bågare, ett slags själarnas symposion, där utsvävningarna enligt Alkibiades endast voro intellektuella.

Alkibiades, den näst yngste, men bortskämde och påflugne, bröt först tystnaden.

- Vi ha firat Salamis, vår räddningsdag ifrån barbaren, perserkonungen, och vi äro trötta, ser jag.

- Icke så trötta, svarade nu Perikles, att vi förglömt vår vän Euripides' födelsedag, ty han såg dagen, som bekant, när solen lyste över slaget vid Salamis.

- Han skall få ett dryckesoffer när vi komma under tak, till bords, och vid bågarna, avböjde Alkibiades.

Sofisten på brunnskaret hade fått jämt så mycket garn att han kunde börja spinna:

- Huru veten I, började han, att lyckan ligger i friheten från perserkungen? Huru veten I att Salamis var en lyckodag för Hellas? Har icke Aeschylus vår Store beklagat och med deltagande skildrat persernas sorgedag?

»O Salamis, ack hur avskyvärt är mig ditt namn!

Och när på dig, Athen, jag tänker, suckar jag!»

- Hut, sofist, hut! avbröt Alkibiades. Men Protagoras brynte näbb och gick på:

- Jag säger icke, att Salamis' namn är avskyvärt, men Aeschylus säger det, och jag är som bekant icke Aeschylus. Jag har icke heller påstått att lyckan ligger i att tjäna perserkungen, jag har bara frågat, och den som frågar, påstår ingenting. Icke sant, Sokrates?

Mästaren redde i sitt långa skägg med fingrarna och svarade:

- Det givs direkta påståenden och indirekta; en fråga kan vara ett indirekt och lömskt påstående. Protagoras gjorde ett lömskt påstående med sin fråga.

- Bra, Sokrates! halvskrek Alkibiades, som ville elda på.

Perikles tog fatt ordet:

- Protagoras har således påstått att I skulle vara lyckligare under perserkungen. Vad skall man göra med en sådan man?

- Kasta honom baklänges i brunnen! Skrek Alkibiades.

- Jag vädjar! protesterade sofisten.

- Till pöbeln! där får du alltid rätt! Klippte Alkibiades.

- Man säger icke pöbeln när man är demokrat, Alkibiades; och man citerar icke Aeschylus, när Euripides är närvarande. När Fidias sitter här, talar man hellre om hans Parthenon och hans Alhena, vars peplos nu förgylles av den sjunkande solen. Artighet är sällskapslivets krydda.

Sålunda sökte Perikles föra samtalet i nya spår, men sofisten släppte icke bettet:

- Om Fidias', sade han, om Fidias' athenastod behöver låna sitt guld av solen, så kan detta bevisa, att det av staten beviljade guldets icke räckt till, och att alltså en brist uppstått. Icke sant, Sokrates?

Mästaren tystade oviljans sorl med sin utsträckta hand och talade:

- Det skulle först bevisas att Fidias* bildstod behöver låna guld av solen. Men som det är obevisat, förfaller hela talet om guldbristen. För övrigt kan man icke låna guld av solen - det är alltså bara prat av Protagoras, och han förtjänar intet svar.

- Skulle däremot Fidias vilja svara: När du har gjort Athena däruppe på Parthenon, har du gjort Athena då?

- Jag har gjort hennes bild! svarade Fidias.

- Rätt! Du har gjort hennes bild. Efter vilken förebild då?
- Efter min inre.
- Alltså icke efter en yttre? Har du sett gudinnan med dina ögon?
- Icke med mina yttre ögon.
- Finns hon då, utom dig eller inom dig?
- Om ingen lyssnar på oss, skulle jag svara: hon finns icke utom mig, alltså finns hon icke.

Perikles avbröt:

- Statens gudar! Vänner, tagen er i akt! Men Sokrates fortfor:
- Du, Fidias, har även gjort Zeus i Olympia, alltså har han icke gjort dig!
- Statens gudar! Akten er, vänner! Varnade Perikles.
- Hjälp, Protagoras, Sokrates stryker mig! klagade Fidias.
- Zeus har mig veterligt, svarade sofisten, icke skapat människan, utan det har Prometheus gjort. Men Zeus gav den ofullkomliga människan tvenne oförgängliga gåvor: blygsel och rättskänsla.
- Då är icke Protagoras medskapad av Zeus, ty han saknar både blygsel och rättskänsla.

Det var Alkibiades, som gav igen, men nu fattades ordet av den tyste tragöden, Euripides.

- Tillåt mig tala både om Zeus och Prometheus; och finn icke oartigt, att jag anför min store lärare Aeschylus då jag ordar om gudarna.

Men Perikles avbröt:

- Om icke mina ögon bedraga mig, såg jag ett par öron sticka upp bakom Hermesstoden, och dessa åsneöron kunna endast tillhöra den berömde garvaren.
- Kleon! inföll Alkibiades.

Men Euripides återtog ordet:

- Vad bryr mig garvarn, mig som icke rädes statens gudar? Dessa gudar, om vilkas undergång vår Aeschylus redan längesen har siat. Säger icke hans Prometheus att

olympiern skall störtas av hans son, den son som skall födas av en jungfru? Säger han icke, Sokrates?

- Helt visst: »En son den jungfrun föder, som mer stark än fadren blir.» Men vem han blir, och när han födas skall, det förtäljer han icke.

- Nåväl, jag tror att Zeus redan är i själåtåget.

Återigen hördes Perikles' varnande stämman:

- Statens gudar. -Tyst, vänner! Kleon lyssnar!

- Jag, däremot, inföll Alkibiades, jag tror att Athen ligger för döden. Medan vi firat Salamis, ha spartanerna rest sig och härjat norrpå: Megaris, Lokris, Böötien och Phokis stå redan på Spartas sida.

- Det är kända saker, du berättar, avvärjde Perikles, men vi njuta stillestånd för ögonblicket, och vi ha satt tre hundra skepp i sjön. – Menar Sokrates att där är fara?

- I statens angelägenheter får jag icke blanda mig, men är Athen i fara, så tar jag sköld och lans som förr

...

- När du räddade mitt liv vid Potidäa, ifogade Alkibiades.

- Nej, där är faran icke, inföll nu Euripides; icke i Sparta ligger den, men här hemma. Demagogerna ha rört i träsket, och därför ha vi pesten på agoran och pesten i Piraeus.

- Pesten i Piraeus är nog den värsta, sade Protagoras, icke sant, Alkibiades?

- Jo, ty där har jag mina bästa flickor. Mina flöjtblåeskor, som skola tjäna vid aftonens gästbud, har jag vid hamnen, men, vid Herakles, här fruktar ju ingen döden?

- Ingen fruktar, ingen önskar, svarade Sokrates, men har du andra flickor, skulle det höja glädjen.

- Euripides tycker inte om flickor, inföll Protagoras.

- Det lögst du, genmälde Euripides. Jag tycker om flickor, men inte om hustrur.

- Inte jag heller, jo om andras! Tillspetsade Alkibiades.

- När Alkibiades var yngre tog han männen från hustrurna, nu tar han hustrurna från männen!

Perikles reste sig:

- Låtom oss gå till gästbudet och söka väggar kring våra samtal, väggar utan öron! - Stöd mig, Fidias, jag är trött!

Platon nalkades Sokrates.

- Mästare, låt mig bära din mantel, bad han.
- Det är min hederssyssla, gosse, avspisade Alkibiades.
- Har varit, invände Sokrates; nu är det Platons, bredskallens; kom ihåg det namnet. Han härstammar från Kodros, sista konungen, som gav sitt liv för att förlossa sitt folk. Platon är kungafödd!
- Och Alkibiades är av hjälteätt, alkmeonid, som hans morbror Perikles, ädelt sällskap!
- Men Fidias är av gudaätt, det är mera.
- Jag är sannolikt av titansläkt, inföll

Protagoras, jag sade sannolikt, ty man vet överhuvud

ingenting, knappast det. Inte sant, Sokrates?

- Du vet överhuvud ingenting, knappast vad du pratar!

Sällskapet tog vägen över heliga gatan och begav sig i flock till Dionysos-teatern, i vars närhet Alkibiades bodde.

*

Demagogen Kleon hade verkligen osedd lyssnat till samtalet, men det hade även en annan man gjort. Denne hade gul hy och svart helskägg, samt tycktes

tillhöra hantverkarnas klass. När det lysande sällskapet avlägsnat sig, steg Kleon fram, lade sin hand på den okändes axel och sade:

- Du hörde hela samtalet?
- Väl gjorde jag, svarade denne.
- Då kan du vittna.
- Jag kan icke vittna, emedan jag är främling.

- Men du hörde lika fullt hur man smädade statens gudar.
- Jag är en syrier och känner blott den ende sanne guden. Edra gudar äro icke mina.
- Du är en hebré alltså, och heter -
- Jag är en israelit av Levi stam, och kallar mig nu Kartafilos.
- En fenicier alltså?
- Nej, en hebré. Mina förfäder kommo från landet Ur i Kaldéen, råkade sedan i trældom i Egypten, men fördes av Mose och Josua in i Kanans land, där vi voro mäktiga under egna konungar, David och Salomo.
- Känner icke!
- Men för två hundra år sedan förstördes vår stad Hierosolyma av den babyloniska Nebukadnezar, och vårt folk fördes i fångenskap till Babylon. När sedan det Babyloniska riket togs av perserkungen, råkade vi under persiskt övervälde och vi ha suckat under avkomlingar av eder Xerxes från Salamis, den vi kallat Ahaschverus.
- Edra fiender, våra fiender; alltså, gästvän, hur kom du hit?
- När assyriern första gången ville föra oss i fångenskap, flydde de som kunde, och de togo vägen åt Rhodos, Kreta, grekiska öarna, men av dem, som redan förts bort, skickades en del norrut till Medien. Mina förfäder gingo hit från Medlen, och jag är en nykomling.
- Det du säger är mig endast dunkelt tal, men jag har hört ert folk prisas såsom trogna statens gudar.
- Gud! Det finns bara en den Ende och Sanne, som skapat himmel och jord och givit vårt folk löftet.
- Vilket löfte?
- Att våra släkter skola besitta jorden!
- Vid Herakles! Men början är icke lovande!
- Så är vår tro, och den har hållit oss uppe, under ökenvandring och fångenskap.
- Vill du vittna mot dessa gudsförsmädare?
- Nej, Kleon, förty I ären avgudadyrkare, men Sokrates och hans vänner tro icke på era avgudar, och det skall räknas dem till rättfärdighet. Ja, Sokrates synes mig

snarare dyrka den Evige, Osynlige, vars namn icke får nämnas. Därför vittnar jag icke mot honom.

- Är du på den sidan? Gå då i frid, men tag dig väl till vara. Gå!
- Abrahams, Isaks och Jakobs gud skall bevara mig så länge jag och mitt hus bevarar hans rätter!

Kleon hade sett sin vän och yrkesbroder Anytos i pelargången, och därför släppte han den oböjliga hebréern, som i hast skyndade undan utåt Oljetorget's sykomorallé, där han försvann.

Anytos, garvaren och statsmannen, kom fram läsande högt ur ett skrivet tal, han ämnade hålla:

- »Athen eller Sparta; det är hela stridsfrågan...»

Kleon nalkades nyfiken och avbröt:

- Vad läser du, Anytos?
- Ett tal.
- Jag hörde't! Athen eller Sparta. Folkvälde eller fävälde! Folket det tyngsta, det odlade, det frambringande ligger nederst, på botten som guld. Fäna, drönarna, de rike, de förnämde, de lättaste

flyta upp som spån och kork. Athen, det är folkväldet, har alltid varit, skall alltid bli. Sparta, det är fäväldet!

- Fåväldet menar du? Kleon!
- Nej, fä! Därför, Anytos, är Athen illa styrt, då Perikles, den rike mannen som skryter med kungliga anor, har kommit till väldet! Hur kan han känna med detta folket, då han aldrig varit därnere? Hur kan han se dem rätt däruppifrån? Han sitter på Parthenons gaveltak och ser athenarna som myror, under det de äro lejon med klippta klor och urtagna tänder. Vi, Anytos, födda därnere, uppfödda vid garvarebark och hundlort, vi förstå våra svettiga

bröder, vi känna dem på lukten så att säga. Men lika drager lika åt sig; därför har Sparta fått en dragning åt Athen, åt Perikles och hans anhang. Perikles suger Sparta åt sig, och vi förgås...

Anytos, själv talare, älskade icke vältalighet från andras läppar, därför avklippte han tvärt:

- Perikles är sjuk.

- Är han sjuk?
- Ja, han har hetta i kroppen.
- Må tro? Kanske pesten?
- Kanske!

Detta inkast från Anytos hade korsat Kleons långrandiga tankegångar, och ett nytt hopp blixtrade:

- Och efter Perikles? sade han.
- Kleon, naturligtvis.
- Varför icke? Folkets man för folket, men inga filosofer eller histrioner.
- Jaså, Perikles är sjuk.
- Såå?
- Hör du, Anytos, vem är Nikias?
- Det är en förnäm, som tror på orakel...
- Rör inte vid oraklen; jag tror visserligen inte på dem, men en stat fordrar för sitt bestånd en bestämd homogenitet i allt, i lagar, seder och religion. Därför håller jag på statens gudar - med tillbehör.
- Jag håller också på statens gudar - så länge folket håller på dem!

De båda vältalarna började trötta varandra, och Kleon ville komma i ensamheten för att ruva de ägg som Anytos värpt åt honom; därför kastade han åt sidan:

- Du sa att Nikias...
- Jag skall gå att bada, avbröt Anytos, annars får jag inte nattsömn.
- Men Alkibiades, vem är det?
- Det är förrädaren Ephialtes som skall visa perserkonungen till Termopylä.
- Perserkonungen i öster, Sparta i söder...
- Macedonien i norr...
- Och i väster det nya Roma!

- I alla fyra väderstrecken fiender! Ve Athen!

- Ve Hellas!

*

Gästerna voro samlade hos Alkibiades, som avlägsnat sig genast vid framkomsten i det lovlige ärendet att hämta flöjtblåserskor. Som aftonen var varm hade man dukat i aulan eller gården, som var omgiven av korintiska pelargångar och upplyst av många lampor hängande mellan pelarna.

En lätt aftonmåltid var intagen, murgrönskransarna utdelade och bågarna framsatta.

Aspasia, det enda fruntimret, innehadehedersplatsen bredvid Perikles. Hon hade kommit först, ledsagad av sina slavar, och hon väntade otåligt att talarstriden skulle börja. Men Perikles var mörk och trött; Sokrates låg tyst på sin rygg och skådade uppåt stjärnorna; Euripides tuggade på en trästicka och var sur; Fidias knådade brödkulor som under hans hand togo djurformer; Protagoras viskade vid Platon, som höll sig bakom med en klädsam ungdomlig blygsamhet.

Men längst ner vid bordet satt skelettet, som fått en krans av rosor kring den vita pannan. För att utplåna det hemska i den objudna gästens närvaro, hade Alkibiades stuckit en lök mellan dess framtänder och placerat en asfodeloslilja i dess ena hand och på vilken skelettet syntes lukta.

När tystnaden slutligen blev tryckande, ryckte Perikles upp sig ur sin lojhet, och öppnade samtalet.

- Jag vill, började han, i all sämja och utan att väcka strid, framställa den ofta uppkastade frågan om Euripides' påstådda kvinnohat. Vad säger Protagoras ?

- Vår vän Euripides har varit gift tre gånger och haft barn alla gånger; han kan således icke vara kvinnohatare. Inte sant, Sokrates?

- Euripides, svarade Sokrates, Euripides älskar Aspasia som vi alla, och kan därför icke vara kvinnohatare; han älskar, med Perikles' goda minae, Aspasiassjälsskönhet, och är därför icke kvinnohatare. Om Aspasiass kropp är icke mycket gott att säga, och den kommer oss icke vid! Är Aspasia skön, Fidias?

- Aspasia är icke skön, men hennes själ är skön och god; icke sant, Perikles?

- Aspasia är min väninna och vårt barns moder; Aspasia är en vis, ty hon äger blygsel och rättskänsla, självkänedom och besinning; Aspasia är klok, ty hon tiger när vise män tala. Men Aspasia kan få vise män att tala vist, när hon hör på dem; ty hon hjälper dem att föda tankar, icke likt jordemodren Sokrates som bara drar ut fostret, utan hon giver av sitt kött åt deras själ. Protagoras vidtog:

- Aspasia är som allas vår moder Kybele; hon bär oss vid sin barm.

- Aspasia är cittrans skal, utan vilken våra strängar intet ljuda:, ifogade Fidias.

- Aspasia är allas vår moder, återtog Sokrates, men hon är även amman som tvättar våra nyfödda tankar, och lindar dem i sköna slöjor;

Aspasia mottager våra orena barn och återger dem renade, ger ingenting, men genom att ta emot ger hon givaren tillfälle att giva.

Euripides fångade det fallna spørsmålet:

- Jag var anklagad, och är frikänd, icke sant, Aspasia?

- När du friat dig själv från anklagelsen, är du frikänd, Euripides.

- Kära! käraste kärande, och jag skall svara!

- Nåväl, med dina egna ord skall jag anlägga käromålet. - Hippolitos säger på ett ställe i din tragedi av samma namn:

»Vi skulle kvinnan, detta avskum, detta skarn,

0 Zeus, du bostad giva under solens ljus?

Nej, ville mänskosläktet du plantera ut,

det ingalunda medelst kvinna borde ske;

1 dina helgedomar kunde männen ju

frambära koppar, silver eller guld och så

sig köpa barnavkomma därför vart och ett

alltefter gåvans värde. Så i sina hus

ostörda finge männen utan kvinnor bo.

Men nu, så snart vi föra detta onda in

i huset, genast all dess tillgång tömmes ut.

Vad mäkta otyg kvinnan är, ses därav klart,

att fadern, vilken henne fött och fostrat, ger

med henne hemgift, blott att bli det onda kvitt.»

- Välan, Euripides, försvara dig.

- Om jag vore sofist, som Protagoras, skulle jag svara: Detta har Hippolitos sagt, icke jag. Men jag är diktare, och talar genom mina barn. Nåväl: jag har sagt det, jag har menat det, när jag skrev det; jag menar det än! Och likafullt, jag älskar nästan alltid en kvinna, fastän jag hatar hennes kön. Förklara det, kan jag icke, ty jag var aldrig förvänd som Alkibiades. Kan Sokrates förklara det?

- Javäl! Man kan älska en kvinna och hata henne på samma gång. Allting födes av sin motsats, kärlek av hat, hat av kärlek. Hos min maka älskar jag det goda moderliga, men jag hatar det uronda hos henne; alltså kan jag älska och hata henne samtidigt. Icke sant, Protagoras?

- Nu är Sokrates sofist! Svart kan icke vara vitt.

- Nu är Protagoras enfaldig. Detta salt här i karet är vitt; men släck lamporna, så är det svart! Saltet är således icke absolut vitt, utan dess vithet beror av ljuset. Jag skulle snarare tro att saltet är svart i sig självt, ty frånvaron av ljus är mörker, och mörker är intet i sig självt, ger ingenting ifrån sig till saltet, vilket således i mörkret är mera i sig självt, sin sanna natur, och följaktligen svart! - Men en sak kan i ljuset vara både svart och vitt. Denna havsål är svart ovanpå, men vit inunder. Likaså kan någonting vara både gott och ont. Och alltså har Euripides rätt, när han säger att han både älskar och hatar kvinnan. Nu är den, som bara hatar kvinnan, en kvinnohatare, men Euripides älskar ju även kvinnan. Följaktligen är Euripides icke kvinnohatare. Vad synes Aspasia?

- Vise Sokrates! Du erkänner att Euripides hatar kvinnan, alltså är han väl kvinnohatare.

- Nej, mitt sköna barn, jag erkände att Euripides både älskade och hatade kvinnan, både märk noga det. Jag älskar Alkibiades, men avskyr och hatar hans karaktärlöshet; nu frågar jag vännerna här: Är jag Alkibiades' hatare?

- Nej, för ingen del! svarade korus.

Men Aspasia var stucken och ville sticka igen:

- Du vise Sokrates, hur har du det med din maka?
- Den vise talar icke gärna om sin hustru! Protagoras högg in:
- Lika ogärna som om sin svaghet.
- Du sade't. Man offrar åt jorden, men ogärna; man binder sig, men utan nöje; man fördrager, men man älskar icke; man gör sin plikt åt staten, men tungt. Det finns bara en Aspasia, det är Perikles'. Den största kvinnan åt den störste mannen. Perikles är den störste i staten liksom Euripides på scenen.

Protagoras fann utan att söka:

- Är Euripides större än Aeschylus och Sofokles ?
- Förvisso, Protagoras! Han är oss närmare; han säger våra tankar och icke förfädrens; han kryper ej för gudarna och ödet, han kämpar mot dem; han älskar människorna, känner dem och beklagar dem; hans konst är mera konstrikt, hans känslor mera varma, hans bilder mera levande än de gamles. Men nu vill jag tala om Perikles!
- Håll, Sokrates! På Pnyx och Agoran, men icke här! Nog för att jag behövde ett gott uppmuntrans ord, då falska anklagelser hagla. Vi ha kommit hit för att glömma, icke för att minnas, och Sokrates fröjdar oss mest då han ordar om de högsta tingen, dit jag icke räknar den Atheniensiska staten. Så där! Nu kommer Alkibiades med följe. Tänden mera ljus gossar; och is på kannorna!

Nu hördes ett buller i portgången; hunden skällde, portvakten skrek, och in tågade Alkibiades med sitt följe. Han var härlig att skåda i sin omgivning, vilken utom flickorna bestod av två okända män, dem han fiskat upp i ett vinhus.

- Papaja! hälsade han. Här är värden! Och här är Aristofanes, en blivande komediant. Här är romaren Lucillus, som gått i landsflykt såsom för detta decemvir. Han var med om Virginiahistorien, ni vet, jungfrun som fick man mot sin vilja. Romarne ha nämligen jungfrur, det ha inte vi! Icke sant, Lais! Detta är en av de många Lais, som suttit för Fidias!

- Aspasia skall icke tycka illa vara!

- Och så är det flöjtblåserskor från Piraeus. Om de ha pesten vet jag inte! Vad gjorde det mig? Jag är tjugu år och har ingenting utträttat. Varför leva då? Nu skall Lais dansa! Papaja!

Euripides reste sig och vinkade tystnad:

- Må dansen dröja, Perikles är icke road och synes allvarlig.

Där blev ett uppehåll. Hettan var tryckande och beklämmande. Det var icke åskluft men något liknande, och allas sinnen tycktes gripna av en orofylld väntan. Då föll, liksom av en händelse, skelettets arm ner mot knäet, med en kort knick. Blomman, som hållits under näsan, låg på golvet. ' Alla ryste till, även Alkibiades, men vred på sig själv över denna svaghet tog han en bägare, och steg fram:

- Skelettet är törstigt! Jag dricker det till; vem gör mig besked? Sokrates kan bäst; han tar sin halvkanna i taget utan att blinka.

Sokrates var ju känd för att kunna dricka obegränsat, men nu hade han icke lust:

- Icke i dag! Vinet är mig beskt!

Och vändande sig till Perikles, viskade han:

- Här ha kommit onda ögon! Den där Aristofanes är icke vår vän; känner du honom?

- Mycket litet! Men han ser ut som om han ville mörda oss.

Alkibiades fortfor att apostrofera skelettet:

- Så där ser Athen ut vid det här laget! Köttet har Sparta och perserkungen gnagit; huden har Kleon garvat, ögonen ha bundsförvanterna rivit, tänderna ha medborgarna tagit ut, dessa medborgare som Aristofanes känner och vilka han snart kommer att rita av. Min bägare, skelett! Polla metaxy pelei, kylikos kai keileos akru!

Nu ändrades plötsligen scenen. Skelettet sjönkner bakåt som en rusig man; lamporna började gungai kedjorna, saltkaret gick på bordet - Ohioh! Ohioh! skrek Alkibiades. Tralall! Ha ha ha! Bordet vacklar, soffan gungar, är jag rusig eller är rummet rusigt? Alla fasade, men Sokrates bjöd lugn:

- En gud är nära! Tyst! Marken skakar, och jag hör... rullar åskan? Nej! Det är jordskalv!

Alla störtade upp, men Sokrates fortfor:

- Lugnen er! Det är över nu!

Och sedan alla återtagit sina platser:

- Jag var fem år, då Sparta jordskakades, tjugtu tusen människor omkommo och bara sex hus stodo kvar. Det var Sparta! Nu är det Athen. Ja, vänner, en röst säger mig: innan en man nått åldern äro vi bortskjutna som småfåglar!

Åter skällde hunden och skrek portvakten. In trädde en objuden med upprört utseende:

- Nikias! hälsade Alkibiades. Nu blir jag nykter; den betänksamme Nikias går till gästabud, vad står då på?
- Tillgiv en objuden gäst...
- Må Nikias tala!
- Perikles, började den nykomne tvekande. Din vän, vår vän, Athens och Hellas' ära, Fidias är anklagad ...
- Håll tyst!
- Anklagad... o blygd... att ha... jag kan icke säga det utan att gråta...
- Säg!
- Fidias är anklagad att ha försnillat guld från Athenastoden.

Den tystnad som nu uppstod bröts först av Perikles:

- Fidias döljer sitt anlete i manteln, han blygs på Athens vägnar... Dock, låtom oss inför gudar och underjord svärja på Fidias oskuld.
- Vi svärja! ropade alla som en man.
- Jag svär också! sade Nikias.
- Athen är vanärat, när man svär att Fidias icke stulit.

Nikias hade trätt fram till Perikles* plats, och böjande sig framom Aspasia, viskade han:

- Perikles, din son Paralos är sjuk.
- I pesten? - följ mig, Aspasia.
- Det är icke min son, men det är din, därför följer jag.
- Huset störtar, vännerna skiljas, allt skönt förgår, det fula består.
- Och gudarna sova!
- Eller ha de utvandrat!
- Gudarna äro döda! Låtom oss göra nya.

En jordstöt släckte lamporna, och alla gåvo sig ut på gatan utom Sokrates och Alkibiades.

- Fidias anklagad för stöld! Må världen ramla! sade Sokrates och försjönk som vanligt i en sinnets frånvaro som liknade sömn. Men Alkibiades tog en dubbelbägare av de största, svepte den och improviserade:

Må alltet ramla ifrån Pindos opp till Kaukasus,

då blir Prometheus lös och skänker åter eld

åt frusna människor,

och Zeus går ned till Hades, Pallas säljer sig

åt löpska ynglingar.

Apollon krossar lyran för att flicka skor.

Då löper Åres från sin stridshingst för att vakta får.

På spillrorna av jordens härligheter

står Alkibiades allena

i känslan av sitt allmaktsjag

och skrattar!

Pesten hade brutit ut i Athen och jordbävning hade kommit till. När Perikles i Aspantias sällskap uppnådde hemmet, var sonen med den frånskilda makan död. Enligt rådande sed och för att visa det han icke blivit mördad, var liket utställt i portgången. En liten kista av cederträ målat i rött och svart stod på en bår och visade den döde i sin vita svepning med krans på huvudet, virad av dödens ört, den starkt doftande Apium eller Selleri. Obolen hade han i munnen, färjelönen åt Charon.

Perikles gjorde en tyst bön utan att visa några tecken av djupare sorg, ty han hade prövat mycket och lärt att lida:

- Två söner togo gudarna ifrån mig. Är det försoningsoffer nog?

- Vad hade du att försona? frågade Aspasia.

- Den ena får lida för den andra. Den enskilde för staten. Perikles har lidit för Athen.
- Förlåt att mina tårar torka fortare än dina. Tanken på att vår son lever, ger mig tröst.
- Mig även, men mindre.
- Skall jag gå, innan din hustru kommer?
- Du skall icke övergiva mig, ty jag är sjuk.
- Du har länge talat därom; är det allvarligt?
- Min själ är sjuk. När staten lider, är jag sjuk... Här kommer den dödes moder!

En svartklädd kvinna syntes i porten; hon bar dok för att dölja hur håret var avklippt, hade en krans i handen, och hon följdes av en slav med fackla.

Hon märkte icke genast Aspasiás närhet, hälsade med en blick sin forne make, och lade kransen på den dödes fötter:

- Jag bringar blott en dödskrans åt min son. Men i stället för obolen, skall han medbringa en kyss från sin moders läppar.

Hon kastade sig framåt och kysste den döde.

- Akta dig för döden! sade Perikles och fattade hennes arm; han dog i pesten.
- Mitt liv var blott en långsam död; en hastig är mig kärare.

Nu märkte hon Aspasiás närvaro, och rätande upp sig sade hon med lugn och värdighet:

- Säg din väninna att hon går.
- Hon går, och jag följer.
- Rätt så! Ty nu, min Perikles, är sista bandet löst som höll oss samman! - Farväl!
- Farväl, min hustru! Och vänd till Aspasia sade han:
- Giv mig din hand, min maka!
- Se här min hand!

Den sörjande modern dröjde:

- Vi råkas alla, icke sant, en gång; och då som vänner, du, hon och han, som gått förut att reda rum åt hjärtan som av livets trånga lagar skildes åt.

*

Perikles och Sokrates vandrade i platanernas allé nedanför hemicykeln och samtalande.

- Fidias är frikänd för stölden, men fängslad som smädare av statens gudar.
- Fängslad? Fidias!
- Det påstås att han i Athenas sköld skulle ha avbildat mig och sig själv.
- Där är folket, som hatar allt stort. Anaxagoras i landsflykt, emedan han var för vis; Aristides i landsflykt, emedan han var alltför rättvis; Themistokles, Pausanias... Vad har du gjort, Perikles, då du gav folket makten?
- Vad rätt och rättvist var! Jag faller visserligen på eget svärd, men med ära. Jag går omkring och dör, bit för bit, liksom Athen. Visste vi att vi smyckade vår stod till griftefärd, att det var svepningen vi vävde; visste vi att det var begravningssånger våra tragöder sjöngo?

Athen dör, väl. Men av vad?

- Av Sparta!
- Vad är Sparta?
- Det är Herakles, klubban, lejonhuden, den råa styrkan. Vi athenare äro Theseus' söner mot Herakliderna, Dorierna mot Jonierna! Athen dör av Sparta, men Hellas dör av självmord.
- Jag tror att gudarna ha övergivit oss.
- Min tro också, men det gudomliga lever.
- Där kommer Nikias, olycksbudet!

Nikias kom verkligen, och när han såg frågan i de båda vandrarnas anleten och blickar, svarade han ofrågad:

- Från Agoran!

- Vad nytt från Agoran?
- Folkförsamlingen söker hjälp hos macedoniern.
- Varför icke hos persern? Väl, då är slutet nära. Söka de hjälp hos fienden? Hos barbaren, macedoniern, som ligger över oss likt ett lejon på berget. - Gå, Nikias, och säg att Perikles är döende. Och bed dem välja den värdigaste till hans efterträdare! Icke den ovärdigaste! Gå, Nikias, men gå fort!
- Jag går, sade Nikias, men efter en läkare! Och han gick.
- Mig botar ingen läkare! svarade Perikles med matt stämma såsom talande inåt. Och han satte sig på sin gamla plats i hemicykeln.

När han vilat en stund, gjorde han ett tecken åt Sokrates att denne skulle nalkas, ty han ville icke höja rösten.

- Sokrates, min vän, började han; detta är en döendes avsked. Du var den visaste; men tag icke illa upp, var icke för vis; sök icke det oåtkomliga, och förvilla icke sinnena med spetsfundigheter. Gör icke det enkla dubbelt. Du vill se tingen med båda ögonen; men den som siktar med både skall sluta ena ögat, eljest ser han målet tvefalt. Du är icke sofist, men kan lätt få skenet; du ;ar icke libertin, men du umgås med sådana; du hatar din stad och ditt land, med rätta, men du skall älska dem i döden, ty det är din plikt; du föraktar folket, men du skall ömka det. Jag beundrade icke plebs, men jag gav dem rätt och rättvisa; därför dör jag!

God natt! Sokrates. Nu är det mörkt för mina ögon. Du skall sluta dem och ge mig kransen. Nu somnar jag. Om, och när jag vaknar, då är jag på andra sidan, och då skall jag sända dig en hälsning, om gudarna tillåta. God natt!

- Perikles är död. Hören det, athenare, och gråten, såsom jag!

Folket strömmade till, men de gräto icke. De undrade endast vad nu skulle komma, och de nästan gladde sig åt det nya.

*

Kleon, garvaren, stod i talarestolen på Pnyx. Bland de mest uppmärksamma åhörarne syntes Alkibiades, Anytos och Nikias.

Kleon talade emellertid och sade:

- Perikles är död och Perikles är begravnen; nu vet vi det! Låt honom vila i ro med sina förtjänster och fel, ty fienden står i Sphakteria och vi måste ha en fältherre; det kan Perikles' skugga ingenting göra åt. Här bakom sitta två spekulanter, förnäma herrar båda två; den ena heter Nikias, därför att han aldrig segrat; den andra heter

Alkibiades, och hans segrar känna vi: bågaren och flickan. Hans karaktär känna vi däremot icke, men i skolen känna den, athenare, en gång, och han skall visa framtänderna själv. - Här har föreslagits till fältherre, den, och den, och den, eget nog alla stora kaxar, men alla förnäma, förstås!

Athen, som avsvurit alla konungar och vederlikar har nu att slåss mot det kungliga Sparta, och måste troget sina traditioner visa sig i fält under en folkets man, som i kunnen lita på. Vi behöva ingen Perikles, som beställer statyer och bygger tempel till ära och fördel - Athen har nog av sådant krimskrams! Men nu skulle vi ha en man, som förstår krigskonst, har hjärta i bröstet och huvud på axlarna. Vem önsken i, atheniensiske män?

Alkibiades sprang upp som ett ungt lejon och grep ordet utan omsvep:

- Atheniensiske män, jag föreslår garvaren Kleon, icke därför att han är garvare, ty det är något annat. Visserligen kan hären synas lik en oxhud och Kleon liknas vid en kniv, men Kleon har andra egenskaper som just är fältherrens. Hans sista fälttåg mot Perikles och Fidias slutade ju med triumf för Kleon. Han ådagalade ett mod som aldrig svek och ett förstånd som övergick - allt mänskligt förstånd. Hans strategik var visserligen icke lejonets, men han segrade, och det är huvudsaken. Jag föreslår Kleon till fälttågets ledare. Här inträffade nu, att den grova ironien ändock var för fin, och att folket tog den för allvar. Alkibiades åtnjöt även ett visst anseende för sin släktskap med Perikles och man lyssnade gärna till hans tal. Därför ropade nu hela folkförsamlingen på Kleon, och han var vald.

Men Kleon hade aldrig drömt om en fältherreära och han var nog klok att icke sträva högre än han räckte. Därför protesterade han mot valet skrikande och svärjande vid alla gudar.

Men Alkibiades fattade genast sakläget i strupen, och inseende att detta val vore Kleons död, besteg han en ledig talarstol och orerade:

- Kleon skämtar och Kleon är blygsam, han vet icke själv vilken fältherre han är, ty han har icke prövat sig, men jag vet vem han är; jag yrkar på hans val, jag fordrar att han fyller sin medborgarplikt, och jag stämmer honom inför Areopagen, om han undandrager sig, då fäderneslandet är i fara.

- Kleon är vald! skriade allt folket. Men Kleon protesterade ännu:

- Jag känner icke skillnad på en hoplit och en peltast, jag kan icke föra en lans, icke sitta på en häst...

Men Alkibiades överröstade honom:

- Han kan allt: styra stat och bedöma konst, föra processer och lura sofister; han kan disputerade de högsta tingen med Sokrates, han äger med ett ord alla offentliga dygder och alla hemliga laster. Folket skrattade nu, men Kleon var fast.

- Athenare, avslutade Alkibiades mötet. Folket har talat, och det givs intet vad. Kleon är vald! Nu är Sparta förlorat!

Församlingen upplöste sig. Men Kleon stod kvar bredvid vännen Anytos.

- Anytos! sade han, jag är förlorad.

- Sannolikt! svarade Anytos.

Men Alkibiades avtågade vid Nikias' sida.

- Nu är Kleon död som en hund! - Sedan kommer jag! sade Alkibiades.

*

Sokrates gick och mediterade hemma på sin

gård, vilken var mycket enkel och saknade

pelargångar. Hans hustru kardade ull, och det såg ut

som om hon luggade någon.

Den vise teg, men hustrun talade, det var hennes natur.

- Vad gör du? sade hon.

- För gammal bekantskaps skull, svarade mannen, vill jag svara dig, ehuru väl jag icke är skyldig svara dig: Jag tänker!

- Är det ett göromål för en nian?

- Förvisso ett högst manligt göromål.

- Det syns åtminstone inte vad du gör.

- När du gick med barn, syntes det inte, men när det var fött, syntes det, och framför allt hördes. Alltså kunna göromål som i början icke synas, seder- mera bliva synliga och äro därför icke att förakta, minst av dem som bara tro på det synliga.

- Är det sådant ni sysselsätter er med hos Aspasia?

- Sådant och mera.

- Ni dricker skarpt också?

- Ja, den som talar blir törstig i halsen, och den törstige måste dricka.

- Vad är det hos Aspasia, som lockar männen ?

- Det är vissa egenskaper som utgöra samlevnadens blomma; det är hänsyn, smak, måttfullhet.

- Det var åt mig?

- Det var åt Aspasia.

- Är hon skön?

- Nej.

- Så påstår Anytos.

- Han säger osant. - Råkar du Anytos, Kleons vän, min fiende?

- Han är icke min fiende.

- Men min! Du tycker alltid om mina fiender, och hatar mina vänner; det är dåliga tecken.

- Dina vänner äro dåliga människor.

- Nej, tvärtom. Perikles var den störste, Fidias den bäste, Euripides den ädlaste, Platon den klokaste, Alkibiades den mest talangrike, Protagoras den skarpaste.

- Och Aristofanes då?

- Det är min fiende, fastän jag inte vet varför. Jag förmodar du hört talas om den komedi han skrivit om mig.

- Anytos har berättat den för mig; har du sett den?

- Jag var och såg Molnen i går.

- Var det roligt, var det kvickt?
- Vad tyckte Anytos ?
- Han fick mig att skratta, när han gav några scener...
- Då måste den vara rolig, ty eljest skulle du icke ha skrattat.
- Skrattade du icke, min Sokrates?
- Jo, naturligtvis, eljest hade man ansett mig vara ett dumhuvud. Du vet att han skildrat mig som en skurk och en narr; som jag är ingendera, så var det ju icke allvar, följaktligen var det skämt.
- Tror du det? Jag tror det var allvar.
- Och du skrattar åt allvaret! Gråter du åt skämtet då? Det är ju att vara från sina sinnen.
- Menar du att jag är galen?
- Ja, om du menar att jag är en skurk.
- Du vet att Kleon är i fält.
- Jag har hört det till min förvåning.
- Förvåning? Du tror alltså att han är oduglig i fält?
- Nej, jag tror ingenting om hans duglighet som fältherre, ty jag har aldrig sett honom i fält; men jag förvånades över hans val liksom han själv, emedan det var oväntat.
- Du väntar således hans nederlag?
- Nej, jag väntar på utgången för att se om han vinner eller tappar.
- Det skulle glädja dig om han tappade?
- Jag älskar icke Kleon, men jag skulle såsom athenare född sörja över hans nederlag, alltså icke glädjas åt Kleons undergång.
- Du hatar Kleon, men önskar icke hans undergång?
- För Athens skull, nej.
- Men eljest?

- Eljest vore Kleons undergång en välsignelse för staten, ty han har varit orättvis mot Perikles, mot Fidias, mot alla som utträttat något stort.
- Här kommer främmande.
- Det är Alkibiades!
- Den uslingen! Att du ej skäms för att umgås med honom.
- Det är en människa, stora fel, stora förtjänster, och han är min vän. Med mina fiender umgås jag ogärna.

Alkibiades bullrade verkligen i porten och stormade in:

- Papaja! Makarna filosofera tillsammans; tala om gårdagens komedi. En åsna den där Aristofanes! Skall man slå ihjäl en fiende, så bör man träffa, men Aristofanes slår i molnen. Träffa, ja! Vet ni att

Kleon är slagen?

- Vilken olycka! utropade Sokrates.
- Är det en olycka att den fähunden blir avklädd?
- Jag tror Alkibiades är illa underrättad, inföll nu Xantippa.
- Nej, vid Zeus, men jag önskade jag vore!
- Tyst! Anytos kommer! varnade Sokrates.
- Garvarn numro två. Det är eget att Athens öde skall beredas av garvare.
- Athens öde, vem känner det?
- Jag Alkibiades är Athens öde!
- Hybris! Akta dig för gudarna!
- Efter Kleon kommer jag; Kleon är icke mer, alltså är jag!
- Nu är emellertid Anytos - här! Anytos kom:
- Jag söker Alkibiades!
- Här är jag!
- Behöver jag förbereda dig...

- Inte alls, jag vet...
- Förbereda dig på den äran...
- Har jag väntat länge nog?
- Att du skall gå i spetsen...
- Därtill var jag född ...
- Taga ledningen ...
- Min plats ...
- Och föra triumftåget...
- Vilket tåg?
- Jaså, du! Du visste inte... Kleons triumftåg från hamnen ...

Alkibiades for med handen över ansiktet uppifrån och ner som om han ville byta mask, och det var gjort i ett ögonblick!

- Jo visst, visst, visst det. Jag kom ju hit för att förkunna - hans seger.
- Han ljuger, inföll nu Xantippa
- Jag skämtade med makarna här! - Alltså triumf för segraren Kleon. - Tänk en sådan tur!
- Sokrates, pressade nu Anytos, gläds du icke?
- Jag gläds att fienden är slagen.
- Men icke att Kleon segrat.
- Det är ju nästan samma sak. Xantippa begagnade tillfället och högg:
- Han gläds icke, och han trodde icke på Kleon.
- Jag känner er, avslutade nu Anytos, jag känner er, filosofer och ordryttare. Men akten er väl! Och nu Alkibiades, kom nu och tag emot den föraktade Kleon, som räddat fäderneslandet!

Alkibiades skakade Sokrates' hand och talade in i hans mun:

- Tänk en sådan avgrundstur! - Alltså: ännu icke; men nästa gång!

